

УДК 378.3:81:378.14

Олександр Малюга, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов хіміко-фізичних факультетів
Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАКЛЮЧНОМУ ЕТАПІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті досліджено ефективність інтерактивних методів навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей на заключному етапі вищої школи. Означено й докладно проаналізовано кожен з інтерактивних методів для формування у студентів магістратури іншомовної професійної комунікативної компетентності.

Ключові слова: інтерактивні методи, студенти магістратури, іншомовна професійна комунікативна компетентність.

Літ. 10.

Александр Малюга, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранных языков химико-физических факультетов
Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

К ВОПРОСУ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАВЕРШАЮЩЕМ ЭТАПЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье исследована эффективность интерактивных методов обучения иностранному языку студентов нефилологических специальностей на завершающем этапе высшей школы. Выделен и детально проанализирован каждый с интерактивных методов для формирования у студентов магистратуры иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: интерактивные методы, студенты магистратуры, иноязычная профессиональная коммуникативная компетентность.

Olexandr Maliuha, Candidate of Pedagogical Sciences, Docent of the Foreign Languages
Department for the Chemistry and Physics Faculties at the Philology
Institute of Kyiv National Taras Shevchenko University

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO FUTURE MASTERS IN NON-PHILOLOGICAL AREAS AT THE SENIOR STAGE OF HIGHER SCHOOLS

The efficiency of interactive methods of teaching a foreign language to students in non-philological areas at the senior stage of higher schools has been investigated in the article. Each of the interactive methods to form professional communicative foreign language competence of future masters has been singled out and thoroughly analysed.

Keywords: interactive methods, future masters, professional communicative foreign language competence.

Постановка проблеми. Сьогодні відбувається стрімкий розвиток усіх галузей народного господарства, що підвищує вимоги до майбутнього фахівця, випускника вищого навчального закладу (ВНЗ). Так, студенту магістратури (магістранту) необхідно постійно збагачувати свої знання, що вимагає запозичення професійного досвіду у закордонних колег. Це передбачає участь у міжнародних конференціях, сумісних наукових проектах та різноманітних співпрацях із зарубіжними партнерами.

З огляду на вищесказане, навчання магістрантів іноземної мови (ІМ) має бути спрямоване на розвиток умінь у вирішенні фахових завдань засобами цієї мови, тобто на розвиток іншомовної професійної комунікативної компетентності (ІПКК). Одним із способів реалізації цього є застосування інтерактивних методів навчання ІМ для професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання інтерактивних методів і технологій висвітлено у численних працях та

публікаціях з педагогіки й методики навчання ІМ [1; 2; 4; 5, 8; 10]. Втім, інтерактивні методи навчання ІМ для розвитку ІПКК у магістрантів нефілологічних спеціальностей все ще залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті – означити і докладно проаналізувати інтерактивні методи навчання ІМ для розвитку ІПКК у магістрантів нефілологічних спеціальностей.

Під ІПКК ми розуміємо складне інтегративне ціле, яке забезпечує компетентне професійне спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації [8]. Вона передбачає сформованість комунікативних умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), наявність мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними.

Засобом формування ІПКК є спілкування, яке здійснюється на діяльнісній, ситуативно-обумовленій, мотиваційній основі з використанням професійно орієнтованого змісту як теми спілкування [1]. Крім того, ІПКК реалізується у психологічній та технічно-операційній готовності особистості до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів ІМ або в умовах іншомовної культури та забезпечує можливість ефективної взаємодії з навколишнім середовищем [9]. Отже, у процесі формування ІПКК майбутнього фахівця необхідно враховувати специфічні вимоги й умови професійної діяльності, систему виробничих зв'язків, її предметно-технологічний, соціальний і психологічний контексти. Для цього викладачі ІМ у ВНЗ мають впроваджувати державні стандарти вищої професійної освіти у навчання, тісно співпрацюючи з профілюючими кафедрами, узгоджуючи тематику занять та стиль мовленнєвої поведінки, який є найдоцільнішим в тій чи іншій ситуації професійного середовища.

Враховуючи той факт, що фахівцям, випускникам ВНЗ доведеться обмінюватись професійним досвідом зі своїми закордонними партнерами, викладач має налагоджувати тісну співпрацю зі студентами, а також взаємодію студентів між собою, оскільки останні мають достатній обсяг фахових знань для обміну зі своїми майбутніми колегами.

Вищесказане дозволяє нам зробити висновок про те, що ефективними методами розвитку ІПКК у магістрантів нефілологічних спеціальностей виступають *інтерактивні методи* навчання ІМ. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, навчання у режимі бесіди, діалогу, дії. Отже, у

дослівному розумінні інтерактивним може бути названий метод, в якому той, хто навчається, є учасником, тобто здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо. Він не виступає лише слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власне створюючи це явище [5]. До інтерактивних методів навчання ІМ належать такі [2; 10]: метод проектів, асоціативний куш, мікрофон, робота в парах, робота в групах, мозковий штурм, мозаїка, технологія співпраці, модульне навчання.

Розглянемо вищезазначені методи докладніше у контексті навчання ІМ магістрантів нефілологічних спеціальностей. Для послідовності розгляду врахуємо той факт, що навчання рецептивних видів мовленнєвої діяльності передують навчанню продуктивних [6].

Розглянемо метод інтерактивного навчання “Асоціативний куш”. Він спрямований на розвиток лексичних навичок у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говорінні та писемному мовленні) і є підготовчим етапом до розвитку умінь у цих видах мовленнєвої діяльності. На початку роботи викладач ВНЗ визначає одним словом тему, над якою проводитиметься робота, а студенти згадують асоціації стосовно цього слова. Спочатку висловлюються найстійкіші, а потім – другорядні асоціації. Викладач фіксує відповіді у вигляді своєрідного “куща”, який поступово “розростається”. Цей метод є ефективним, адже може використовуватися фактично на всіх етапах заняття [2] для підготовки до монологічного, діалогічного та групового мовлення. Метод “Асоціативний куш” сприяє активізації фонових знань магістрантів для участі в обговоренні проблем з фаху, на наш погляд його рекомендовано використовувати на етапі, що передують такому обговоренню.

Розглянемо інтерактивний метод “Мозаїка”, який також є підготовчим до розвитку умінь у продуктивних видах мовленнєвої діяльності. Згідно з цим методом, студентам пропонується самостійно опрацювати матеріал (кожному різний) і законспектувати його за певний час. Після цього студенти по-черзі ознайомлюють свою групу з конспектом, а члени групи повинні за ним занотувати ті самі нотатки. Наприкінці спілкування в усіх членів групи повинна бути заповнена таблиця [2]. Вважаємо, що ефективність цього методу полягає у розвитку у магістрантів умінь творчого пошуку та обробки фахової інформації з позиції власних фонових знань. На наш погляд, цей метод також рекомендовано використовувати на етапі, що передують обговоренню проблем з фаху.

Наступним вважаємо за доцільне розглянути

метод роботи у парах, оскільки він також є ефективним у підготовці до публічного виступу та дискусії. Зазначений інтерактивний метод можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння й закріплення нових знань, перевірки й активізації фонових знань, розвитку професійно орієнтованих іншомовних умінь в усних видах мовленнєвої діяльності тощо. За умов парної роботи, всі магістранти у групі отримують можливість висловитись. Робота у парах дозволяє магістрантам подумати, обміняти ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед аудиторією. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вмінь висловлюватись, критично мислити, вести дискусію й переконувати співрозмовників. Робота в парах надає можливість зекономити час при виконанні вправ, які за інших умов потребують значної витрати часу. Прикладами вправ для виконання у парах є такі:

- обговорити проблемні питання з фаху, поставлені викладачем або іншими магістрантами;
- проаналізувати проблему та сформулювати висновки;
- взяти інтерв'ю і визначити ставлення партнера до проблеми;
- зробити аналіз чи редагування письмової доповіді партнера;
- обговорити доповіді інших студентів, зроблені на занятті.

Результатом роботи у парах можуть бути публічні виступи. Для організації таких виступів доцільно використовувати інтерактивний метод "Мікрофон". Технологія цього методу надає можливість кожному студенту продукувати короткі висловлювання по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи власну думку чи позицію.

Методистами визначені такі правила використання цього методу:

- говорити має тільки той, у кого є "символічний" мікрофон;
- подані відповіді не коментуються і не оцінюються;
- під час висловлювання однією особою, решта не має права втручатись, вигукувати з місця [2].

Слід зазначити, що інтерактивний метод "Мікрофон" використовується для непередбачених виступів магістрантів і є ефективним для формування у них навичок та вмінь монологічного мовлення.

Після продукування магістрантами власних публічних промов відбувається перехід до колективного обговорення проблемних питань з

фаху, тобто публічної дискусії. Підготовку до такої дискусії можна проводити шляхом використання інтерактивного методу роботи у групах. Розглянемо цей метод докладніше. Він надає всім учасникам можливість діяти, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування, зокрема відпрацювання прийомів активного слухання, прийняття спільного рішення, узгодження різних поглядів. Роботу у групах слід використовувати у випадках, коли необхідно розв'язати проблему, з якою важко впоратись індивідуально, та коли одним із очікуваних результатів є розвиток уміння працювати у команді.

Під час створення груп рекомендується об'єднувати в одній групі учасників із різними рівнями підготовки та досвіду з питання, що розглядається, оскільки в різнорідних групах стимулюється творче мислення, інтенсивний обмін ідеями, відбувається різнобічний розгляд проблеми.

Методична література містить сформульовані на основі досвіду інтерактивного навчання загальні правила роботи у групах [2]:

- кожний учасник за бажанням має можливість висловитись;
- усі учасники групи поважають цінності та погляди кожного, навіть якщо незгодні з ними;
- відбувається обговорення ідей, а не людей, що їх висловили;
- усі конфлікти, що виникають, розв'язуються мирним шляхом із урахуванням інтересів учасників і правил роботи;
- усі учасники прагнуть створити відкриту, ділову, дружню атмосферу;
- після завершення групової роботи, її результати повинні бути презентовані іншим групам.

Результатом роботи у групах може бути як публічна дискусія, так і виступи окремих студентів з групи з подальшим обговоренням. Для підсилення результату роботи у групах може бути використаний інтерактивний метод "Мозковий шторм". Він є відмінним методом для використання досвіду студентів з метою розв'язання проблем та розробки ідей. "Мозковий шторм" передбачає обмін ідеями у команді й визначення найефективнішої точки зору, і найкраще спрацьовує у групах, що складають 5 – 7 осіб [2]. Використання вищезазначеного методу сприяє колективному пошуку магістрантами ефективного вирішення проблеми з фаху.

Результат навчання ІМ у групах також може бути покращений шляхом використання *технології співпраці*. Основна ідея полягає у

створенні умов для активної спільної діяльності магістрантів у різних навчальних ситуаціях. Вони об'єднуються у групи по 3 – 4 особи, їм дається одне завдання, при цьому обумовлюється роль кожного учасника. Кожен студент відповідає не лише за результат своєї роботи, але і за результат всієї групи. Тому студенти з низьким рівнем знань прагнуть з'ясувати в успішних те, що їм незрозуміло, а останні прагнуть, щоб перші досконально розібралися у завданні. Від цього вирає вся група, тому що спільно ліквідовуються прогалини як у сформованості мовленнєвих навичок і вмінь, так і у знаннях з фаху [10].

Розглянемо *метод проектів* у вивченні ІМ на заключному етапі вищої школи. Так, проектна методика є одним із дієвих способів організації мовної взаємодії, що вивчаються на заняттях з ІМ. Основоположниками проектної методики є американські науковці Джон Дьюї та Вільям Херд Килпатрик. Метод проектів – це комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість студентів проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності. Метод проектів є одним із активних методів проведення занять, який передбачає індивідуальну, парну чи групову діяльність тих, хто навчається, що забезпечує гарантоване досягнення спланованого результату [3, 209 – 211]. У викладанні ІМ це відносно нова методика, яка дозволяє студентам проявити самостійність у виборі джерел інформації, способі її викладу і презентації, а також вести індивідуальну роботу над темою, яка викликає найбільший інтерес у кожного учасника проекту, що спричиняє підвищену мотивовану активність студента.

Мета проекту – сприяти формуванню системи знань та вмінь, втілених у кінцевий інтелектуальний продукт, сприяти самостійності, вмінню логічно мислити, бачити проблеми та приймати рішення, отримувати й використовувати інформацію, займатися плануванням, розвивати грамотність та інше. Основні ознаки навчального проекту є такі [7, 18]:

- наявність проблеми;
- предметна інтеграція;
- самостійна діяльність студентів;
- продукт – результат проекту, створений студентами;
- презентація продукту.

Таким чином, метод проектів формує у студентів комунікативні навички, культуру спілкування, вміння коротко і доступно формулювати думки, толерантно відноситися до думки партнерів по спілкуванню, аргументувати

власну точку зору і переконувати партнерів в її правильності, розвивати вміння добувати інформацію з різних джерел, обробляти її за допомогою сучасних комп'ютерних технологій. Він створює мовне середовище, що сприяє виникненню природної потреби у спілкуванні ІМ.

Позитивними рисами проектної методики навчання ІМ є те, що вона дозволяє студентів застосувати накопичені фахові знання. Магістранти збагачують свої фахові знання, розширюють власні кордони володіння мовою, отримуючи досвід від практичного її використання, вчать як розуміти, так і продукувати професійно орієнтовані іншомовні тексти. Вони працюють з довідковою літературою, словниками, комп'ютером, що створює можливість прямого контакту з іншомовними автентичними текстами з фаху. Це не може бути досягнуто шляхом вивчення мови лише за допомогою підручника.

Робота над проектом – процес творчий. Студент самостійно займається пошуком вирішення певної проблеми. Для цього потрібне не лише знання мови, але й володіння великим обсягом знань з фаху, творчими й комунікативними вміннями. В курсі ІМ для професійного спілкування на заключному етапі ВНЗ метод проектів може використовуватися в рамках програмного матеріалу практично з будь-якої теми.

Висновки. Інтерактивні методи навчання ІМ студентів нефілологічних спеціальностей на заключному етапі вищої школи значно урізноманітнюють процес сприйняття, осмислення, переробки й використання фахової інформації, що забезпечує зв'язок вивчення мови з реальним контекстом, її застосування у фаховій діяльності майбутнього фахівця.

Перспективою подальших розвідок є докладний аналіз предметного аспекту змісту навчання ІМ майбутніх фахівців у галузі хімії на заключному етапі вищої школи і вибір найефективніших інтерактивних методів для розвитку навичок і вмінь в усіх видах мовленнєвої діяльності.

1. Библикова Э.В. *Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Эльвира Витальевна Библикова. – Майкоп, 2006. – 29 с.*

2. Дичківська І.М. *Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – 218 с.*

3. Жук О.Л. *Педагогіка: учеб.-метод. комплекс для студентов пед. специальностей / О.Л. Жук. – Мн.: БГУ, 2003. – 383 с.*